

بسم الله الرحمن الرحيم

زیارت غدیریه

زیارت امام علی علیه السلام در روز عید غدیر

صادر شده از امام هادی علیه السلام

دو میراث گرانبها در زمینه امام شناسی از امام هادی علیه السلام به دست ما رسیده است که لازم است قدر آن بیش از پیش بدانیم.

اولین آنها، زیارت گوهر بار «جامعه کبیره» که برای زیارت کردن تمامی امامان معصوم علیه السلام از ایشان صادر شده تا ذره ای از فضائل اهل بیت عصمت و طهارت -علیهم افضل صلوات المصلین- به وسیله آن دانسته شود.

دومین آنها «زیارت غدیریه» است که ایشان در روز «عید الله الاکبر» (: بزرگ ترین عید خدا) یعنی در روز «عید سعید غدیر» قبر مطهر وصی و خلیفه بر حق رسول خدا، امیر مؤمنان علی -علیه و علی آله افضل صلوات الله- را با آن زیارت فرمودند.

در زمان ما قدر «جامعه کبیره» بیش از زیارت غدیریه دانسته شده و جا دارد که شیعیان حضرت مولی علی علیه السلام، هم عید غدیر را و هم این زیارت شریف غدیریه را بیش از پیش ارج نهند و دهه ولایت (از عید قربان تا عید میلاد امام کاظم علیه السلام یعنی از دهم تا بیستم ذیحجه) را همانند دهه محرم قدرشناسی کنند.

متن این زیارت شریف را مرحوم شیخ عباس قمی در «مفاتیح الجنان» و در بخش زیارت امیر المؤمنین علیه السلام، در روز غدیر به این شرح آورده اند:

«برای روز غدیر چند زیارت نقل شده است: اول: زیارت امین الله ... دوم: زیارتی است که به سندهای معتبر از حضرت امام هادی علیه السلام نقل شده است که با آن زیارت، حضرت امیر مؤمنان علیه السلام را در روز غدیر در سالی که معتصم آن حضرت را طلبیده بود زیارت کردند.»

ذیلاً متن زیارت از کتاب «مزار» شهید اول -اعلی الله مقامه- آمده؛ در کلمات معدودی، نسخه بدل در متن آورده شده بود، که با «المزار الکبیر» مرحوم مشهدی مقایسه شده و بر اساس این مقایسه، یکی از نسخه ها انتخاب شده است.

در ترجمه این زیارت بهره زیادی از ترجمه «استاد حسین انصاریان» و «استاد سید هاشم رسولی محلاتی» بر این زیارتنامه برده شده و در ترجمه آیات قرآن که در متن زیارتنامه آمده از ترجمه قرآن «استاد سید محمد رضا صفوی» بهره‌هایی برده شده است هرچند که در نهایت این ترجمه از نگارنده فقیر، محسوب می‌شود.

در متن حاضر، برای سهولت بیشتر در قرائت زیارتنامه و فهم ترجمه هر فراز، به صورت ترجمه مقابل ارائه شده است. یکی از ویژگی‌های مهم این زیارت‌نامه استفاده فراوان آن از آیات قرآن است که گاه عین الفاظ آیه نقل شده و گاه بدون ذکر الفاظ، به آن اشاره شده است. تلاش بر آن بوده که ضمن بیان نشانی آیات قرآن کریم در پاورقی، آیاتی که تلمیح و اشاره‌ای قریب بر آن رفته نیز استخراج و نشانی آن هم در پاورقی ذکر شود. بعضاً در پاورقی، بیان مختصری نیز از برخی فرازها ارائه شده است.

امید است که این قلیل، مورد قبول حضرت حق تعالی قرار گرفته و منشأ اثر و هدایت و مورد استفاده مؤمنین قرار گیرد و ذخیره معاد باشد؛ بمنه و کرمه.

مانده ام احمد پیمبر بود یا سلطان عشق   بس که سلمان‌ها مسلمان کرد با بوی علیؑ

روح الله راسل

طلبه حوزه علمیه قم

۱۸ ذیحجه ۱۴۴۰ - عید سعید غدیر خم

۲۹ مرداد ۱۳۹۸ شمسی

(۱) السَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ خَاتِمِ النَّبِيِّينَ
وَ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَ صَفْوَةِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
أَمِينَ اللَّهِ عَلَى وَحْيِهِ وَ عَزَائِمِ أَمْرِهِ
وَ الْخَاتِمِ لِمَا سَبَقَ وَ الْفَاتِحِ لِمَا اسْتَقْبَلَ
وَ الْمُهَيِّمِ عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ
وَ رَحْمَةِ اللَّهِ وَ بَرَكَاتِهِ وَ صَلَوَاتِهِ وَ تَحِيَّاتِهِ

سلام بر محمد رسول خدا، پایان بخش انبیای والامقام
و سرور رسولان، و برگزیده پروردگار جهانها
امین خدا بر وحیش و دستورات قطعی الهی
و ختم کننده آنچه گذشته، و گشاینده آنچه خواهد آمد
و گواه و نگهبان بر همه آنها
و رحمت خدا و برکاتش و درودها و تحیاتش بر او باد

(۲) وَ السَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ
وَ مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ عِبَادِهِ الصَّالِحِينَ

و سلام بر انبیای والامقام خدا و فرستادگانش
و سلام بر فرشتگان مقرب و بندگان شایسته اش.

(۳) السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ
وَ سَيِّدَ الْوَصِيِّينَ وَ وَاثِ عِلْمِ النَّبِيِّينَ
وَ وَلِيَّ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ مَوْلَايَ وَ مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ
وَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ

سلام بر تو ای امیر مؤمنان
و سرور جانشینان و وارث دانش انبیا
و ولی پروردگار جهانها و مولای من و مولای مؤمنان
و رحمت خدا و برکاتش بر تو باد

(۴) السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَوْلَايَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ
يَا أَمِينَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ سَفِيرَهُ فِي خَلْقِهِ
وَ حُجَّتَهُ الْبَالِغَةَ عَلَى عِبَادِهِ

سلام بر تو ای مولای من، ای امیر مؤمنان
ای امین خدا در زمینش، و سفیر او در میان خلقش
و حجت رسای او بر بندگانش

(۵) السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا دِينَ اللَّهِ الْقَوِيمَ
وَ صِرَاطَهُ الْمُسْتَقِيمَ

سلام بر تو ای آیین معتدل و محکم خدا
و شاهراه راست خدا

(۶) السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ الْعَظِيمُ

﴿الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ﴾^۱

وَ عَنْهُ يُسْأَلُونَ^۲

سلام بر تو ای خبر مهم و بزرگ

که گروهی در آن خبر اختلاف کردند

و از آن بازخواست شوند

(۷) السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ

آمَنْتَ بِاللَّهِ وَ هُمْ مُشْرِكُونَ

وَ صَدَقْتَ بِالْحَقِّ وَ هُمْ مُكَذِّبُونَ

وَ جَاهَدْتَ وَ هُمْ مُحْجَمُونَ

وَ عَبَدْتَ اللَّهَ مُخْلِصاً لَهُ الدِّينَ^۳

صَابِراً مُحْتَسِباً حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ^۴

﴿أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾^۵

سلام بر تو ای امیر مؤمنان

به خدا ایمان آوردی، درحالی که همه شرک می ورزیدند

و حق را تصدیق نمودی وقتی که آنان حق را تکذیب می کردند

و جهاد نمودی در حالی که آنان از جهاد عقب نشینی می کردند

خدا را عبادت کردی درحالی که دین را برای خدا خالص نمودی

صبر کردی و به حساب خدا گذاشتی، تا شهادت، تو را در رسید

هان! لعنت خدا بر ستمکاران(و قاتلان) باد

(۸) السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْمُسْلِمِينَ

وَ يَعْسُوبَ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِمَامَ الْمُتَّقِينَ

وَ قَائِدَ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَ بَرَكَاتَهُ

سلام بر تو ای سرور مسلمانان

و پادشاه مؤمنان، و پیشوای اهل تقوا

و مقتدای سپیدرویان، و رحمت خدا و برکاتش بر تو باد

۱. آیه ۳ سوره نبأ. فراز قبلش «النبا العظيم» هم اشاره است به آیه ۲ همان سوره.

۲. ظاهراً اشاره است به آیه پایانی سوره تکاثر: ﴿ثُمَّ لِنَسْأَلَنَّ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ﴾. در روایت است که مراد از «نعیم» در این آیه شریفه نعمت بزرگ ولایت است (المحاسن، ۲، ۴۰۰ و الکافی، ۶، ۲۸۰).

۳. تلمیح به آیات ۲، ۱۱ و ۱۴ سوره زمر و اینکه حضرتشان عامل به این آیات بوده اند: ﴿فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصاً لَهُ الدِّينَ * قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصاً لَهُ الدِّينَ * قُلْ اللَّهُ أَعْبُدُ مُخْلِصاً لَهُ دِينِي﴾.

۴. تلمیح به آیه ۹۹ حجر: ﴿وَ اعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾. مرگ را از آن جهت «یقین» گفته اند که مورد «یقین» همه انسان ها حتی کفار است و هیچکس شک ندارد که روزی خواهد مرد.

۵. آیه ۱۸ سوره هود.

(۹) أَشْهَدُ أَنَّكَ أَخُو رَسُولِ اللَّهِ وَ وَصِيَّهُ

شهادت می دهم که تویی برادر رسول خدا و جانشین ایشان

وَ وَارِثُ عِلْمِهِ وَ أَمِينُهُ عَلَى شَرْعِهِ وَ خَلِيفَتُهُ فِي أُمَّتِهِ

و وارث علمش، و امین او بر شریعتش و جانشین او در امتش

وَ أَوْلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ

و نخستین کسی که به خدا ایمان آورد

وَ صَدَقَ بِمَا أَنْزَلَ عَلَى نَبِيِّهِ

و آنچه را که خدا بر پیامبرش نازل کرده بود، تصدیق کرد

(۱۰) وَ أَشْهَدُ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَ عَنِ اللَّهِ مَا أَنْزَلَهُ فِيكَ^۱

و گواهم که پیامبر آنچه را خدا درباره تو نازل کرد به مردم رساند

فَصَدَعَ بِأَمْرِهِ

و امر خدا را درباره تو با صدای بلند اعلام کرد

وَ أَوْجَبَ عَلَى أُمَّتِهِ فَرَضَ طَاعَتِكَ وَ وِلَايَتِكَ

و بر امتش لزوم پیروی و ولایت را واجب نمود

وَ عَقَدَ عَلَيْهِمُ الْبَيْعَةَ لَكَ

و بیعت تو را بر عهده آنان نهاد

وَ جَعَلَكَ ﴿أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ﴾^۲

و حضرتت را نسبت به مؤمنان سزاوارتر از خودشان قرار داد

كَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ كَذَلِكَ

همچنان که خدا قبلاً نبی اکرم ص را اینچنین قرار داد

ثُمَّ أَشْهَدَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِمْ

سپس نبی اکرم ص، خدا را بر مردم شاهد گرفت

فَقَالَ: «أَلَسْتُ قَدْ بَلَغْتُ؟»

و فرمود: آیا من آن نیستم که پیام ها را به شما رساندم؟

فَقَالُوا اللَّهُمَّ بَلَى!

همه گفتند: حتماً چنین کردی

فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اشْهَدْ

پس فرمود: خدایا گواه باش

وَ كَفَى بِكَ شَهِيداً^۳ وَ حَاكِمًا بَيْنَ الْعِبَادِ»

و تو برای گواهی و داوری بین بندگان، چقدر کافی هستی!

۱. تلمیح به آیه ۶۷ مائده: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ﴾. بعد از نزول این آیه بود که حضرت رسول صلی الله علیه و آله، آنچه را که خدای متعال درباره مولی الموحّدين نازل فرموده بودند به مردم ابلاغ فرمود که در آیه ۳ مائده مذکور است: ﴿الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾.

۲. آیه ۶ سوره احزاب.

۳. برگرفته از آیه ۲۸ سوره فتح: ﴿وَ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾؛ در این سوره برخی پیمان های الهی و مسأله «بیعت» در چند مورد مطرح شده است از جمله در آیه ۱۰ که در ادامه همین زیارت نامه به این آیه اشاره شده: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ

(۱۱) فَلَعَنَ اللَّهُ جَا حِدَ وَلَا يَتِكَ بَعْدَ الْإِقْرَارِ
وَ نَا كِتَ عَهْدِكَ بَعْدَ الْمِيثَاقِ

پس خدا لعنت کند مُنْكَرِ ولایت را بعد از آن که اقرار کرد
و خدا لعنت کند شکننده پیمان را پس از آن که پیمان بست

(۱۲) وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ وَفَيْتَ بِعَهْدِ اللَّهِ تَعَالَى
وَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى مُوفٍ لَكَ بِعَهْدِهِ^۱
﴿وَ مَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ
فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۲

و شهادت می دهم که تو به عهد خدای تعالی وفا کردی
و خدای تعالی هم به عهد خویش درباره تو وفادار است
و هرکس به آن پیمانی که با خدا بسته وفا کند
خدا پاداش بزرگی به او خواهد داد.

(۱۳) وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ
الْحَقُّ الَّذِي نَطَقَ بِوَلَايَتِكَ التَّنْزِيلُ^۳
وَ أَخَذَ لَكَ الْعَهْدَ عَلَى الْأُمَّةِ بِذَلِكَ الرَّسُولِ

و شهادت می دهم که تویی امیر مؤمنان
تو همان حقی هستی که قرآن به ولایت گویا شد
و رسول خدا در این زمینه برای تو از امتش پیمان گرفت

(۱۴) وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ وَ عَمَّكَ وَ أَخَاكَ
الَّذِينَ تَا جَرْتُمُ اللَّهُ بِنُفُوسِكُمْ
فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيكُمْ:

و شهادت می دهم که تو و عمو و برادرت
کسانی هستید که با خدا با جان هایتان معامله کردید
پس خدا این آیه را در حق شما نازل کرد:

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
أَنْفُسَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ

به درستی که خدا از مؤمنان خرید
جان ها و اموالشان را تا در عوض بهشت برای آنان باشد

فَأَمَّا يَنْكُتُ عَلَى نَفْسِهِ ... ﴿ و نیز آیه ۱۸ سوره فتح: ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ
السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ ...﴾.

۱. تلمیح به آیه ۴۰ سوره بقره: ﴿أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ﴾.

۲. آیه ۱۰ سوره فتح.

۳. اشاره است به آیه ۵۵ سوره مائده: ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ﴾.

۴. ظاهراً مراد از «عموی امیر المؤمنین» همانا «حمزه سید الشهداء» است و مراد از برادر امیر المؤمنین همانا «جعفر بن ابی طالب» (جعفر طیار) است که هر دو شهادتی نام آورانه در راه خدا داشتند. خود حضرت مولی علی هم در جریان «لیلة المبيت» (مذکور در آیه ۲۰۷ بقره) و غزوه ها و سریه ها، مجاهدت های نام آورانه فراوان داشتند که در ادامه متن همین زیارتنامه به برخی از آنها اشاره خواهد شد.

يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَ يُقْتَلُونَ

وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ

وَ مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ

فَأَسْتَبْشِرُوا بِيَعِيكُمْ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ

وَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ*

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ

الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ

الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ

وَ الْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ^۱

(۱۵) أَشْهَدُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ

أَنَّ الشَّاكَّ فِيكَ مَا آمَنَ بِالرَّسُولِ الْأَمِينِ

وَ أَنَّ الْعَادِلَ بِكَ غَيْرُكَ

عَادِلٌ عَنِ الدِّينِ الْقَوِيمِ

الَّذِي ارْتَضَاهُ لَنَا رَبُّ الْعَالَمِينَ

وَ أَكْمَلَهُ بِوِلَايَتِكَ يَوْمَ الْغَدِيرِ^۲

(۱۶) وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ الْمَعْنِيُّ بِقَوْلِ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ:

﴿وَ أَنْ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ﴾

وَ لَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ^۳

همانان که در راه خدا پیکار کرده پس می کشند و کشته شوند

این وعده حقی است بر او در تورات و انجیل و قرآن

و کیست که به عهد خود وفادارتر از خدا باشد؟

پس شادمان باشید به معامله ای که انجام دادید

و این است همان رستگاری بزرگ*

[و اما اوصاف این مؤمنان:] توبه کنندگان، عبادت کنندگان

ستایشگران، روزه گیران، رکوع کنندگان، سجود کنندگان

امرکنندگان به نیکی ها، نهی کنندگان از بدی ها

و نگهدارندگان حدود و احکام الهی؛ و به این مؤمنان بشارت ده.

شهادت می دهم ای امیر مؤمنان

که شک کننده درباره تو، به رسول امین، ایمان نیاورده

و اینکه روی گرداننده از ولایت تو به ولایت غیر تو

معاندانه روی گردان از دین معتدل و محکم است

آن هم از همان دینی که پروردگار جهانها برای ما پسندیده

و آن را در روز غدیر به ولایت تو کامل نموده است

و گواهم که در این گفته خدای بی شکست مهربان، مقصود تویی:

به حقیقت این است شاهراه راستم، پس از آن پیروی کنید

و راههای دیگر را پیروی نکنید که شما را از راه او پراکنده کند

۱. آیه ۱۱۱ و ۱۱۲ سوره توبه.

۲. اشاره روشن است به آیه ۳ سوره مائده: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

۳. آیه ۱۵۳ سوره انعام.

صَلَّ - وَ اللَّهِ - وَ أَضَلَّ مَنْ اتَّبَعَ سِوَاكَ
وَ عِنْدَ عَنِ الْحَقِّ مَنْ عَادَاكَ

(۱۷) اللَّهُمَّ سَمِعْنَا لِأَمْرِكَ وَ أَطَعْنَا

وَ اتَّبَعْنَا صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ فَاهْدِنَا رَبَّنَا

وَ ﴿ لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا ﴾^۱ لِبَطَاعَتِكَ

وَ اجْعَلْنَا مِنَ الشَّاكِرِينَ لِأَنْعَمِكَ

(۱۸) وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ لَمْ تَزَلْ لِلْهَوَىٰ مُخَالَفًا

وَ لِلتُّقَىٰ مُخَالَفًا

وَ عَلَىٰ كَظْمِ الْغَيْظِ قَادِرًا

وَ عَنِ النَّاسِ غَافِرًا عَافِيًا^۲

وَ إِذَا عُصِيَ اللَّهُ سَاخِطًا

وَ إِذَا أُطِيعَ اللَّهُ رَاضِيًا

وَ بِمَا عَاهَدَ إِلَيْكَ عَامِلًا

رَاعِيًا لِمَا اسْتُحْفِظْتَ

حَافِظًا مَا اسْتُودِعْتَ

مُبَلِّغًا مَا حُمِّلْتَ

مُنْتَظِرًا مَا وَعَدْتَ^۳

به خدا قسم که گمراه شد و گمراه کرد آنکه غیر تو را پیروی کرد
و هر کس که تو را دشمن داشت، معاندانه از حق روی گرداند

بارها! فرمانت را شنیدیم و اطاعت کردیم

و شاهراه راست تو را پیروی نمودیم؛ پروردگارا ما را هدایت کن

و بعد آنکه ما را به طاعتت راه نمودی، دل‌هایمان را منحرف مکن

و ما را از سپاسگزاران نعمت‌هایت قرار ده

و شهادت می‌دهم که تو پیوسته با هوای نفس مخالفت کردی

و پیوسته با پرهیزکاری کردن، هم پیمان بودی

و به فرو خوردن خشم توانا بودی

و تو گذشت‌کننده از مردم و آمرزنده آنان بودی

و زمانی که خدا نافرمانی می‌شود خشمناک شده

و هنگامی که اطاعت می‌شود خشنود هستی

و گواهم به اینکه تو به آنچه خدا با تو پیمان بسته بود، عامل بودی

و آنچه را که نگهداریش از تو خواسته شده بود، رعایت نمودی

و آنچه را که به تو سپرده شده بود، حفظ کردی

و آنچه را که از حق بر عهده ات نهاده شده بود، رساندی

و آنچه را که به آن وعده داده شدی به انتظار نشستی

۱. آیه ۸ سوره آل عمران.

۲. دو جمله اخیر تلمیحی است به آیه ۱۳۳ و ۱۳۴ سوره آل عمران که در وصف متقین فرمود: ﴿ وَ سَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُهَا

السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ * الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ الْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾.

۳. ظاهراً مراد از آنچه که امیر مؤمنان علیه السلام همواره منتظر آن بودند همان وعده «شهادت» در راه خدا بود. لذا این فراز تلمیحی است

به آیه ۲۳ سوره احزاب: ﴿ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴾.

(۱۹) وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ مَا اتَّقَيْتَ ضَارِعاً

وَ لَا أَمْسَكَتَ عَنْ حَقِّكَ جَارِعاً

وَ لَا أَحْجَمْتَ عَنْ مُجَاهَدَةِ غَاصِبِكَ نَاكِلاً

وَ لَا أَظْهَرْتَ الرِّضَا بِخِلَافِ مَا يَرْضَى اللهُ مَدَاهِناً

وَ لَا وَهَنْتَ لِمَا أَصَابَكَ فِي سَبِيلِ اللهِ^۲

وَ لَا ضَعُفْتَ وَ لَا اسْتَكْنَتَ عَنْ طَلَبِ حَقِّكَ مُرَاقِباً

و شهادت می دهم که از روی تاتوانی، تقیه نکردی

و در اثر بی‌رغبتی^۱، از گرفتن حق خود باز نایستادی

و به خاطر ترس، از پیکار با غاصبان و لاییت قدم به عقب نگذاشتی

و از سر سازشگری، بر خلاف رضای خدا اظهار رضایت نکردی

و برای آنچه در راه خدا به تو در رسیده، سست نشدی

و به خاطر ترس و زبونی از طلب حقت، ناتوان و درمانده نشدی

(۲۰) مَعَاذَ اللهِ أَنْ تَكُونَ كَذَلِكَ

بَلْ إِذْ ظَلِمْتَ اِحْتَسَبْتَ رَبَّكَ

وَ فَوَّضْتَ إِلَيْهِ أَمْرَكَ^۳

وَ ذَكَرْتَهُمْ فَمَا اذْكُرُوا وَ وَعَظْتَهُمْ فَمَا اتَّعَطُوا

وَ خَوْفَتَهُمْ اللهُ فَلَمْ يَخَافُوا

پناه به خدا از اینکه چنین باشی

بلکه زمانی که مظلوم واقع شدی به حساب پروردگارت گذاشتی

و کار خود را به او واگذار کردی

و ستمگران را پند دادی و نپذیرفتند و اندرز دادی و قبول نکردند

و آنان را از خدا ترساندی، ولی نترسیدند؛

(۲۱) وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ يَا امِيرَ الْمُؤْمِنِينَ

جَاهَدْتَ ﴿فِي اللهِ حَقَّ جِهَادِهِ﴾^۴

حَتَّى دَعَاكَ اللهُ إِلَى جِوَارِهِ

وَ قَبَضَكَ إِلَيْهِ بِاخْتِيَارِهِ

و شهادت می دهم که تو ای امیر مؤمنان

در راه خدا به حق جهاد کردی

تا اینکه خدا تو را به جوار خویش فرا خواند

و به اختیارش تو را به جانب خود قبض روح کرد

۱. جازع ظاهراً اسم فاعل است از «جَزَع» به معنای «چیزی را بریدن» و در این جا مراد «بریدن دل» و «بی رغبتی و بی خیالی» است لذا ترجمه آن به «بی تابی» (اسم فاعل از «جَزَع») مفید معنای درستی نیست.

۲. این جمله و جمله بعد، مأخوذ است از آیه ۱۴۶ آل عمران: ﴿وَ كَأَيِّنَ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا﴾.

۳. تلمیح است به آیه ۴۴ سوره غافر که مؤمن آل فرعون، که در دستگاه فرعونیان بود ولی به موسی ع ایمان آورده بود در شرایط سخت تقیه این گونه نجوا می کرد: ﴿أَفَوْضُ أُمْرِي إِلَى اللهِ إِنَّ اللهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾.

۴. آیه ۸۷ سوره حج.

وَ أَلْزَمَ أَعْدَاءَكَ الْحُجَّةَ بِقَتْلِهِمْ إِيَّاكَ

و حجّت را بر دشمنانت با شهید شدنت توسط آنها، تمام کرد^۱

لِتَكُونَ الْحُجَّةُ لَكَ عَلَيْهِمْ

تا حجّت به سود تو و بر زیان آنها باشد

مَعَ مَا لَكَ مِنَ الْحُجَجِ الْبَالِغَةِ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِهِ

و تازه شهادت تو یکی از حجّت‌های رسای تو بر همه خلق بود

(۲۲) السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ

سلام بر تو ای امیر مؤمنان

عَبَدْتَ اللَّهَ مُخْلِصًا

خدا را خالصانه عبادت کردی

وَ جَاهَدْتَ فِي اللَّهِ صَابِرًا وَ جُدْتَ بِنَفْسِكَ مُحْتَسِبًا

و صابرا در راه خدا جهاد کردی و به حساب او جانبازی کردی

وَ عَمِلْتَ بِكِتَابِهِ وَ اتَّبَعْتَ سُنَّةَ نَبِيِّهِ

و به کتابش عمل نمودی، و روش پیامبرش را پیروی کردی

وَ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ

و نماز را به پا داشتی، و زکات را پرداختی

وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ مَا اسْتَطَعْتَ

و تا توانستی به خوبی‌ها امر کردی و از بدی‌ها نهی نمودی

مُبْتَغِيًّا ﴿مَا عِنْدَ اللَّهِ﴾^۲

در حالی که طالب بودی آنچه را نزد خداست

رَاغِبًا فِيمَا وَعَدَ اللَّهُ

و در حالی که راغب بودی در آنچه که خدا وعده داد

لَا تَخْفِلُ بِالنَّوَابِ وَ لَا تَهِنُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ

صبرت از اتفاقات تلخ، لبریز نشد و هنگام سختی‌ها سست نشدی

وَ لَا تُحْجِمُ عَنْ مُحَارِبِ

و از مقابل هیچ جنگجویی بازنگشتی و به دشمن پشت نکردی

أَفِكَ مَنْ نَسَبَ غَيْرَ ذَلِكَ إِلَيْكَ

آنکه غیر این امور را به تو نسبت دهد، تهمت زده

وَ افْتَرَى بَاطِلًا عَلَيْكَ

و به باطل دروغ بر تو بسته

وَ أَوْلَى لِمَنْ عِنْدَ عُنْكَ

مرگ بر کسی که معاندانه از تو روی گرداند!

---

۱. شهادت حضرت همانند ولادتش اتمام حجت است بر همگان. ولادتش به کعبه در ایام البيض ماه خدا(رجب) بود و شهادتش در ماه میهمانی خدا(رمضان) در بهترین شب خدا(قدر) و در برترین مسجد خدا(مسجد کوفه) و در مهم ترین فریضه خدا(نماز) و در مهم ترین نماز(نماز صبح: قرآن الفجر) و در بهترین حالت نماز که موجب برترین تقرب است(سجده: آیه آخر سوره علق) و با زبان روزه بود. اولیای خدا هم حیاتشان اتمام حجت است و هم شهادتشان. حضرت زهرا سلام الله علیها نیز علاوه بر حیاتش، شهادتش نیز اتمام حجت بر همگان بود و بیش از هزار سال است که عالمان اهل سنت از پاسخ به این سؤال عاجزند که بر سر دخت نبی اکرم و کوثر قرآن چه آمد که شبانه غسلش داده و شبانه دفنش کردند و سال‌ها قبر مطهرش مخفی ماند؟ و چرا با نارضایتی از اصحاب سقیفه، دار فانی را وداع گفت؟

۲. آیه ۹۶ سوره نحل.

(۲۳) لَقَدْ جَاهَدْتَ ﴿فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ﴾^۱

وَ صَبَرْتَ عَلَى الْأَذَى صَبْرَ اخْتِسَابٍ

به راستی در راه خدا به حق جهاد کردی

و بر آزار دشمن صبر کردی، صبری از روی واگذاری به خدا

(۲۴) وَ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ صَلَّى لَهُ

وَ جَاهَدَ وَ أَبَدَى صَفْحَتَهُ فِي دَارِ الشَّرِكِ

وَ الْأَرْضُ مَشْحُونَةٌ ضَلَالَةً

وَ الشَّيْطَانُ يُعْبَدُ جَهْرَةً

وَ أَنْتَ الْقَائِلُ:

«لَا تَزِيدُنِي كَثْرَةَ النَّاسِ حَوْلِي عِزَّةً

وَ لَا تَفَرِّقُهُمْ عَنِّي وَخَشَةً

وَ لَوْ أَسْلَمَنِي النَّاسُ جَمِيعاً لَمْ أَكُنْ مُتَضَرِّعاً»

اعْتَصَمْتَ بِاللَّهِ فَعَزَزْتَ

وَ آثَرْتَ الْآخِرَةَ عَلَى الْأُولَى فَزَهَدْتَ

تویی اول کسی که به خدا ایمان آوردی، و برای او نماز خواندی

و جهاد کردی و خود را در خانه شرک برای اجرای حق نمایاندی

آن هم در حالی که زمین از گمراهی انباشته بود

و شیطان آشکارا بندگی می شد

و گوینده این سخن (سراسر توحیدی) تو بودی که گفتی:

«زیادی مردم پیرامونم، عزتی به من نیفزاید

و پراکنده شدنشان مرا به وحشت نیندازد

و اگر همه مردم مرا رها کنند، نالان نشوم».

پناهنده به خدا شدی، در نتیجه عزت یافتی

آخرت را بر دنیا ترجیح دادی، در نتیجه زاهد گشتی

(۲۵) وَ أَيْدِكَ اللَّهُ وَ هَدَاكَ وَ أَخْلَصَكَ وَ اجْتَبَاكَ

فَمَا تَنَاقَضَتْ أَفْعَالُكَ

وَ لَا اخْتَلَفَتْ أَقْوَالُكَ^۲، وَ لَا تَقَلَّبَتْ أَحْوَالُكَ

وَ لَا ادَّعَيْتَ وَ لَا افْتَرَيْتَ عَلَى اللَّهِ كَذِباً

وَ لَا شَرِهْتَ إِلَى الْخُطَامِ، وَ لَا دَنَسْتَكَ الْآثَامُ

خدا تأییدت نمود و راهنمایی کرد و خالصت نمود و تو را برگزید

کردارهایت ضد و نقیض نشد

و گفتارهایت اختلاف نیافت و حالاتت زیر و رو نگشت

ادعای بیهوده نکردی، و بر خدا دروغ نبستی

و به متاع اندک دنیا طمع نورزیدی و گناهان تو را آلوده نساخت

۱. آیه ۸۷ سوره حج.

۲. از آنجا که امیر مؤمنان علی علیه السلام «قرآن ناطق» است همچون «قرآن صامت» که از ناحیه خدای متعال نازل شده، هیچ قولی از اقوال

او با هم اختلاف ندارد همانطور که یکی از وجوه اعجاز قرآن کریم که در آیه ۸۲ نساء بیان شده چنین است: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ

لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافاً كَثِيراً﴾.

وَلَمْ نَزَلْ عَلَى بَيْنَةٍ مِنْ رَبِّكَ^۱ وَ يَقِينٍ مِنْ أَمْرِكَ
تَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ^۲

همواره بر پایه برهانی از پروردگارت و در کار خود بر یقین بودی
در حالی که به سوی حق و شاهره مستقیم هدایت می نمودی

(۲۶) أَشْهَدُ شَهَادَةَ حَقِّ وَ أَقْسِمُ بِاللَّهِ فَسَمَّ صِدْقٍ
أَنَّ مُحَمَّدًا وَ آلَهُ - صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ - سَادَاتُ الْخَلْقِ
وَ أَنَّكَ مَوْلَايَ وَ مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ أَنَّكَ عَبْدُ اللَّهِ
وَ وَليُّهُ وَ أَخُو الرَّسُولِ وَ وَصِيُّهُ وَ وَارِثُهُ
وَ أَنَّهُ الْقَائِلُ لَكَ:

شهادتی به حق می دهم، و سوگندی صادقانه به خدا می خورم
که محمد و خاندانش - که درود خدا بر آنان باد - سروران خلقند
و اینکه تو مولای من و مولای همه مؤمنانی و توبنده خدایی
و ولی او و برادر رسول خدا و جانشینش و وارثش هستی
و گواهم که نبی اکرم گوینده این سخن به حضرت توست:

«وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ

«سوگند به کسی که مرا به حق برانگیخت

مَا آمَنَ بِي مَنْ كَفَرَ بِكَ

آن که به **علی** کافر شده، به من ایمان نیاورده

وَ لَا أَقَرُّ بِاللَّهِ مَنْ جَحَدَكَ

و آن که **علی** را انکار کند، به خدا اقرار ننموده

وَ قَدْ ضَلَّ مَنْ صَدَّ عَنْكَ

و آن کسی که مردم را از **علی** بازداشت، قطعاً گمراه شده

وَ لَمْ يَهْتَدِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى

و به سوی خدای متعال راه نیافته

وَ لَا إِلَهِيَّ مَنْ لَمْ يَهْتَدِ بِكَ»

و به جانب من نیز راه نیافته هر کس که به تو - ای **علی** - راه نیابد».

وَ هُوَ قَوْلُ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ:

و این گفتار نبی همان قول پروردگار با عزت و جلال من است:

﴿وَ إِيَّيْ لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا

«من آمرزنده آمم که توبه کرده، ایمان آورد، و کار شایسته کند

ثُمَّ اهْتَدَى﴾^۳ إِلَى وَ لَائِكَ^۴

سپس به سوی ولایت **علی** راه یابد».

۱. اشاره است به آیه ۲۸ سوره هود که در ادامه همین زیارتنامه به آن تصریح شده است.

۲. این فراز برگرفته است از آیه ۳۰ سوره احقاف که در وصف قرآن کریم فرمود: ﴿يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَ إِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ﴾.

۳. آیه ۸۲ سوره طه.

۴. حاصل این آیه کریمه چنین است که توبه کنید (از شرک خود پشیمان باشید) سپس ایمان آورید و از کفر و شرک اعتقادی دست بکشید (آمن) سپس عمل صالح انجام دهید تا ثابت کنید که ایمان شما واقعی است (عمل صالحاً) ولی متعلق ایمان شما نباید این باشد که به

(۲۷) مَوْلَايَ! فَضْلُكَ لَا يَخْفَى وَ نُورُكَ لَا يُطْفَأُ
وَ أَنْ مَنْ جَحَدَكَ الظُّلْمُ الْأَشْقَى

مولای من فضل تو مخفی نمی ماند، و نورت خاموش نمی گردد
و آن که تو را انکار کند ستمکار و بدبخت است

(۲۸) مَوْلَايَ! أَنْتَ الْحُجَّةُ عَلَى الْعِبَادِ
وَ الْهَادِي إِلَى الرَّشَادِ، وَ الْعُدَّةُ لِلْمَعَادِ

مولای من تو حجّت بر بندگانی
و راهنمای به سوی راه رشد، و ذخیره روز معادی

(۲۹) مَوْلَايَ! لَقَدْ رَفَعَ اللَّهُ فِي الْأُولَى مَنزِلَتَكَ
وَ أَعْلَى فِي الْآخِرَةِ دَرَجَتَكَ
وَ بَصَرَكَ مَا عَمِيَ عَلَى مَنْ خَالَفَكَ
وَ حَالَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ مَوَاهِبِ اللَّهِ لَكَ

مولای من! خدا مقام تو را در دنیا بلند کرد
و درجه ات را در آخرت والا گردانید
و تو را آگاه کرد به آنچه که پوشیده ماند بر آنکه مخالفت کرد
و بین تو و موهبت های خدا بر تو حجاب شد (انکار فضائلت کرد)

(۳۰) فَلَعَنَ اللَّهُ مُسْتَحِلِّي الْحُرْمَةِ مِنْكَ
وَ ذَائِدِي الْحَقِّ عَنكَ
وَ أَشْهَدُ أَنَّهُمُ الْأَخْسَرُونَ

پس خدا حرمت شکنانِ حریمت را لعن کند
و نیز آنانکه تو را از حقت منع کردند لعن کند
و شهادت می دهم که آنان زیانکارترین مردمند

الَّذِينَ تَلْفَحُ وُجُوهُهُمْ النَّارُ وَ هُمْ فِيهَا كَالْحِوْنِ ﴿۱﴾

آنان که آتش صورتشان را سوزانده و در دوزخ، زشت منظرند

(۳۱) وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ مَا أَقْدَمْتَ وَ لَا أَحْجَمْتَ

و شهادت می دهم که اقدام نکردی، و قدم به عقب نگذاشتی

وَ لَا نَطَقْتَ وَ لَا أَمْسَكَتَ إِلَّا بِأَمْرِ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ
قُلْتَ: «وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ

و سخن نگفتی و باز نایستادی مگر به فرمان خدا و رسولش
تو خود فرمودی: «سوگند به آن که جانم در دست اوست

مناسک دین ایمان آورده باشید و دین را فقط در نماز و روزه و حج و مناسک بدانید؛ بلکه باید به حقیقت دین که امام معصوم ع و پذیرش
ولایت و امامت اوست هم ایمان آورید (ثم اهتدی).

۱. آیه ۱۰۴ سوره مؤمنون.

لَقَدْ نَظَرَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ أَضْرِبُ بِالسَّيْفِ قُدْمًا
فَقَالَ: يَا عَلِيُّ!

أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى

إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي

وَ أَعْلَمُكَ أَنَّ مَوْتَكَ وَ حَيَاتَكَ مَعِي وَ عَلَيَّ سُنَّتِي

فَوَ اللَّهُ مَا كَذَبْتُ وَ لَا كُذِّبْتُ

وَ لَا ضَلَلْتُ وَ لَا ضَلَّ بِي

وَ لَا نَسِيتُ مَا عَاهَدَ إِلَيَّ رَبِّي

وَ إِنِّي لَعَلَى ﴿بَيْنَةِ مِنْ رَبِّي﴾^۱

بَيْنَهَا لِنَبِيِّهِ وَ بَيْنَهَا النَّبِيُّ لِي

وَ إِنِّي لَعَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ، أَلْفِظُهُ لَفْظًا»

صَدَقْتُ - وَ اللَّهُ - وَ قُلْتُ الْحَقَّ

(۳۲) فَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ سَاوَأَكَ بِمَنْ نَاوَأَكَ

وَ اللَّهُ جَلَّ اسْمُهُ يَقُولُ:

﴿هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۲

(۳۳) فَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ عَدَلَ بِكَ

مَنْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ لَا يَتَكَ

وَ أَنْتَ وَ لِيُّ اللَّهِ وَ أَخُو رَسُولِهِ وَ الدَّابُّ عَنْ دِينِهِ

رسول خدا به من نظر کرد، درحالی که پیش گامانه شمشیر می زدم
ایشان به من فرمود: ای علی!

تو نسبت به من به منزله هارون هستی نسبت به موسی

جز اینکه بعد من، نبی‌ای نیست (همه فضائلم غیر از نبوت را داری)

و تو را خبر می دهم که مرگ و زندگیت با من و بر ستم است

به خدا سوگند دروغ نگفتم، و به من دروغ گفته نشد

و گمراه نشدم و کسی به وسیله من گمراه نشده

و آنچه را پروردگارم با من عهد کرده فراموش نکردم

و من سوار بر مرکبی از برهانی از سوی پروردگارم هستم

که برای نبی‌ش بیان نموده و نبی اکرم نیز برای من بیان داشته است

و من بر راه روشنم که آن را صریح می گویم با صراحت تمام».

ای امیر مؤمنان - به خدا سوگند - راست گفتمی، و حق گفتمی.

خدا لعنت کند آنکه تو را برابر شمرد با آنکه با تو دشمنی کرد

در حالی که خدا که نامش با جلال است، می فرماید:

آیا کسانی که می دانند، با کسانی که نمی دانند برابرند؟

پس خدا لعنت کند کسی را که در ردیف تو قرار داد

آن کسی را که خدا ولایت تو را بر او واجب کرده

و حال آنکه تویی ولی خدا و برادر رسول خدا و مدافع دین خدا

۱. آیه ۲۸ سوره هود.

۲. آیه ۹ سوره زمر.

وَ الَّذِي نَطَقَ الْقُرْآنُ بِتَفْضِيلِهِ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَ^۱

همان کسی هستی که قرآن به برتری اش گویاست

از جمله خدای تعالی در فضیلت تو این گونه فرمودند:

﴿فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَ مَغْفِرَةً وَ رَحْمَةً

خدا جهادکنندگان را بر نشستگان برتری داد با اجر بزرگ

که آن اجر عبارت است از: درجات الهی و مغفرت و رحمت

و خدا آمرزنده و مهربان است؛

وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا^۲

وَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى:

از جمله خدای تعالی در فضیلت تو این گونه فرمودند:

﴿أَجْعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

كَمْ مِنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ

آیا آبرسانی به حُجَّاج و آبادانی مسجدالحرام را قرار دادید

همانند آن کس که به خدا و روز جزا ایمان آورده

و در راه خدا جهاد کرده؟ هرگز پیش خدا این دو برابر نیست

وَ جَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ*

و بدانید که خدا گروه ستمکاران را هدایت نمی کند*

آنان که ایمان آورده اند و هجرت کردند

الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا

و در راه خدا با اموال و جانهایشان جهاد کردند

وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ

از جهت مقام در نزد خدا برترند، و ایشان همان رستگارانند*

أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَ أَوْلَيْكَ هُمُ الْفَائِزُونَ*

پروردگارشان نویدشان دهد به رحمتی الهی و رضایتی بزرگ

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَ رِضْوَانٍ

و نیز به بهشت هایی که در آنها نعمت پایدار برای آنان باشد*

وَ جَنَّاتٍ هُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ*

در آن بهشت ها جاودانند؛ قطعاً نزد خدا پاداشی بزرگ است

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ^۳

۱. بعید نیست که این «واو» عطف بر مقدر باشد به این معنا که حضرت امام هادی علیه السلام از آیات فراوان در فضائل امیر مؤمنان علی علیه السلام، در این فراز می خواهند به دو آیه (۹۵ نساء و ۱۹ توبه) اشاره کنند و از ذکر سایر آیات با ذکر همین «واو» صرف نظر می کنند. از این جهت این «واو» شبیه است به «واو» در «وَلِيَكُونَ» در آیه ۷۵ انعام که فرمود: ﴿وَ كَذَلِكَ نُرِي اِبْرَاهِيمَ مَلِكُوتَ السَّمَوَاتِ وَ الْاَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ﴾.

۲. آیه ۹۵ و ۹۶ سوره نساء.

۳. آیات ۱۹ تا ۲۲ سوره توبه.

(۳۴) أَشْهَدُ أَنَّكَ الْمَخْصُوصُ بِمِدْحَةِ اللَّهِ

الْمُخْلِصِ لِبَطَاعَةِ اللَّهِ، لَمْ تَبْغِ بِأَهْدَى بَدَلًا

وَأَلَّا تُشْرِكَ بِعِبَادَةِ رَبِّكَ أَحَدًا

وَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى اسْتَجَابَ لِنَبِيِّهِ فِيكَ دَعْوَتَهُ

ثُمَّ أَمَرَهُ بِإِظْهَارِ مَا أَوْلَاكَ لِأُمَّتِهِ

إِعْلَاءً لِشَأْنِكَ وَ إِعْلَانًا لِزُهْرَانِكَ

وَ دَخْضًا لِلْأَبْطِيلِ، وَ قَطْعًا لِلْمَعَادِيرِ

فَلَمَّا أَشْفَقَ مِنْ فِتْنَةِ الْفَاسِقِينَ

وَ اتَّقَى فِيكَ الْمُنَافِقِينَ

أَوْحَى إِلَيْهِ رَبُّ الْعَالَمِينَ:

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ

وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾^۱

فَوَضَعَ عَلَى نَفْسِهِ أُوزَارَ الْمَسِيرِ

وَ نَهَضَ فِي رَمَضَاءِ الْهَجِيرِ

فَخَطَبَ وَ أَسْمَعَ وَ نَادَى فَأَبْلَغَ

ثُمَّ سَأَلَهُمْ أَجْمَعَ فَقَالَ: «هَلْ بَلَّغْتُ»؟

فَقَالُوا: اللَّهُمَّ بَلَى!

فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اشْهَدُهُ»

۱. آیه ۶۷ سوره مائده.

شهادت می دهم که فقط تو به ستایش خدا مخصوص گشته‌ای

خالص شده‌ای برای طاعت خدا؛ جایگزینی برای هدایت نجستی

و در بندگی پروردگارت، هیچکس را شریک او نساختی

خدای تعالی دعای پیامبرش را در حق تو اجابت کرد

سپس فرمانش داد که سزاواری حکومت بر امتش را آشکار کند

برای بالا بردن شأنت، و علنی ساختن برهانت

و دفع باطل‌ها، و بریدن عذرها و بهانه‌ها

پس زمانی که نبی اکرم ص از آشوب اهل فسق بیمناک شد

و درباره بیان امر تو، در برابر منافقان احتیاط کرد

پروردگار جهانیان به او وحی فرمود:

ای رسول! آنچه از پروردگارت به تو نازل شده به مردم برسان

که اگر انجام ندهی، گویی هیچ پیامی از خدا را نرسانده‌ای

و خدا تو را از شر مردم حفظ می کند

پس او بارهای سنگین سفر را بر دوش جان نهاد

و در حرارت شدید نیمروز برخاست

سخنرانی کرد و شنواند و ندا داد، پس پیام حق را رساند

سپس از همه آنها پرسید: آیا پیام خدا را رساندم؟

گفتند: حتماً چنین کردی

فرمود: خدایا شاهد باش

ثُمَّ قَالَ: «أَلَسْتُ بِأُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ»^۱؟ سپس فرمود: آیا من به مؤمنان از خود آنان سزاوارتر نیستم؟

فَقَالُوا بَلَىٰ!

گفتند: آری!

فَأَخَذَ بِيَدِكَ وَقَالَ:

پس دست تو را گرفت، و فرمود:

«مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ» «هر که را که من مولای اویم، پس این علیّ مولای اوست

خدایا ولایت کسی را عهده دار باش که ولایت علیّ را بپذیرد

اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ

و دشمن بدار هر که علیّ را دشمن دارد

وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ

وَ انصُرْ مَنْ نصرَهُ وَ اخذْ مَنْ خذَلَهُ» و یاری کن آنکه یاریش کند و خوار کن آنکه خوارش سازد

و به آنچه خدا درباره تو بر نبیّش فرستاد، جز اندکی مؤمن نشدند

فَمَا آمَنَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيكَ عَلَىٰ نَبِيِّهِ إِلَّا قَلِيلٌ

و اکثرشان را جز تکبر و گمراهی نیفزود!

وَ مَا زَادَ أَكْثَرَهُمْ إِلَّا تَجَبُّرٌ وَ تَضَلِيلٌ

و اکثرشان را جز زیانکاری نیفزود!

وَ لَا زَادَ أَكْثَرَهُمْ غَيْرَ تَحْسِيرٍ^۲

قبلاً نیز خدا در حَقّت این آیه را فرستاد

(۳۵) وَ لَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَىٰ فِيكَ مِنْ قَبْلُ

علیرغم ناخوشی عده‌ای:

وَ هُمْ كَارِهُونَ:

ای کسانی که ایمان آورده اید، هر که از شما از دینش برگردد

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ

خدا قومی را خواهد آورد که محبوب خدایند و دوستدار خدا

فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ

که بر مؤمنان نرمنند، و بر کافران سخت

أَذِلَّةٍ عَلَىٰ الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَىٰ الْكَافِرِينَ

در راه خدا جهاد کرده و از ملامت سرزنشگران نمی ترسند

يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ

۱. آیه ۶ سوره احزاب.

۲. آیه ۶۳ سوره هود.

ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ

این است فضل خدا که به هر که بخواهد عنایت می کند

وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ*

و خدا گسترده و دانا است*

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ

ولی شما تنها خدا و رسولش و آن اهل ایمانی هستند که

يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ*

نماز به پاداشته و در حال رکوع زکات می دهند^۱*

وَ مَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا

و هر که ولایت خدا و رسولش و این مؤمنین را بپذیرد

فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ^۲

داخل در حزب خداست و حزب خدا همان حزب پیروز است

(۳۶) ﴿رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَ اتَّبَعْنَا الرَّسُولَ

بارها! به آنچه فرستادی ایمان آوردیم، و از پیامبر پیروی کردیم

فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ^۳

پس نام ما را همراه گواهی دهندگان به این حقیقت بنویس

(۳۷) ﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا

پروردگارا دل های ما را پس از آنکه هدایت کردی منحرف مساز

وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ^۴

و به ما از نزد خود رحمتی ببخش، که فقط تو بسیار بخشنده ای

(۳۸) اللَّهُمَّ إِنَّا نَعْلَمُ أَنَّ ﴿هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ﴾^۵ خدایا ما می دانیم که این گفتار همان حق است از نزد تو

فَالْعَنْ مَنْ عَارَضَهُ
پس لعنت کن کسی را که با آن معارضه کرد

۱. که به اتفاق فریقین چنین مؤمنی که در حال رکوع نماز، زکات پرداخت جز امیر مؤمنان علی علیه السلام کس دیگری نبود.

۲. آیه ۵۴ تا ۵۶ سوره مائده.

۳. آیه ۵۳ سوره آل عمران.

۴. آیه ۸ سوره آل عمران.

۵. این فراز اشاره روشنی است به آیه ۳۲ سوره انفال ﴿وَ إِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ

أَنْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾. جریان نزول این آیه چنین است که در روز واقعه غدیر، یکی از منافقان فریاد کشید که اگر این واقعه حق است و از

جانب خداست، خدایا سنگی بر من فرو فرست و مرا عذاب کن. اتفاقاً در مقابل دیدگان همه، به عذاب الهی گرفتار شد و آیات ابتدای

سوره معارج نیز درباره او نازل شد (الکافی، ۸، ۵۷ و مجمع البیان، ۱۰، ۵۳۰).

وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَذَّبَ بِهِ، وَ كَفَرَ

و به آن تکبر ورزید، و آن را تکذیب کرد، و کافر شد

﴿ وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴾^۱

و زودا که ستمگران بدانند که به کجا بازمی گردند

(۳۹) السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّدَ الْوَصِيِّينَ سلام بر تو ای امیر مؤمنان و سرور جانشینان

و سرسلسله عبادت کنندگان، و پارساترین پارسایان

وَ أَوْلَ الْعَابِدِينَ وَ أَزْهَدَ الزَّاهِدِينَ

و رحمت خدا و برکاتش و درودها و تحیاتش بر تو باد

وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ وَ صَلَوَاتُهُ وَ تَحِيَّاتُهُ

(۴۰) أَنْتَ مُطْعِمُ الطَّعَامِ

تویی آن کس که غذا داد (با کیفیتی که قرآن گزارش فرمود):

﴿ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا*

در حال علاقه به غذا، طعام را به درمانده و یتیم و اسیر دادی

إِنَّمَا نَطْعِمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ

[و به ایشان گفتی که:] شما را اطعام می کنیم فقط برای خدا

لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكْرًا*^۲

و از شما نه هیچ مزدی می طلبیم و نه هیچ سپاس و تشکری

(۴۱) وَ فِيكَ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى:

و خدای تعالی در حق تو چنین نازل فرمود:

﴿ وَ يُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

دیگران را بر خود ترجیح دهند، گرچه خود تهیدست باشند

وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ*^۳

و هرکه وجودش از بخل محفوظ بماند پس آنان همان رستگارانند

(۴۲) وَ أَنْتَ الْكَاطِمُ لَلْغَيْظِ وَ الْعَافِي ﴿عَنِ النَّاسِ﴾

تویی فروبرنده خشم و گذشت کننده از مردم

وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ*^۴

و خدا نیکوکاران را دوست دارد

۱. آیه ۲۲۷ سوره شعراء.

۲. آیه ۸ و ۹ سوره انسان.

۳. آیه ۹ سوره حشر.

۴. آیه ۱۳۴ سوره آل عمران.

(۴۳) وَ أَنْتَ الصَّابِرُ فِي

تویی شکیبا به وقت

﴿الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ﴾^۱

تنگدستی و پریشان حالی و به هنگام جنگ

(۴۴) وَ أَنْتَ الْقَاسِمُ بِالسَّوِيَّةِ وَ الْعَادِلُ فِي الرَّعِيَّةِ

تویی تقسیم کننده به صورت برابر، و تویی دادگر در میان مردم

وَ الْعَالِمُ بِحُدُودِ اللَّهِ مِنْ جَمِيعِ الْبَرِيَّةِ

و آگاه به مقررات خدا از میان همه انسانها

(۴۵) وَ اللَّهُ تَعَالَى أَخْبَرَ عَمَّا أَوْلَاكَ مِنْ فَضْلِهِ بِقَوْلِهِ:

خدا با این آیه از برتری دادن تو بر دیگران خبر داد:

﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا

آیا کسی که مؤمن است همانند کسی است که فاسق است؟

لَا يَسْتَوُونَ*

هرگز برابر نیستند.

أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

آنان که ایمان آورده و کارهای شایسته کردند

فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى

برای آنهاست بهشت هایی که در آن سکونت می کنند

نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^۲

و اینها پیش پذیرایی^۳ آنهاست به پاداش آنچه می کردند

(۴۶) وَ أَنْتَ الْمَخْصُوصُ بِعِلْمِ التَّنْزِيلِ

و تویی اختصاص یافته به دانش قرآن

وَ حُكْمِ التَّأْوِيلِ وَ نَصِّ الرَّسُولِ

و حکم تأویل، و گفتار صریح فرستاده خدا

وَ لَكَ الْمَوَاقِفُ الْمَشْهُودَةُ

و مخصوص توست، موقعیت هایی که همه دیدند

وَ الْمَقَامَاتُ الْمَشْهُورَةُ وَ الْأَيَّامُ الْمَذْكُورَةُ

و مقامات مشهور و روزهای تاریخی [که شرح آن چنین است:]

(۴۷) يَوْمُ بَدْرٍ وَ يَوْمُ الْأَحْزَابِ:

روز بدر، و روز احزاب [روز احزاب همان است که قرآن فرمود:]

﴿إِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَ بَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ

آن زمان که چشمها خیره، و جانها به گلو رسید،

وَ تَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا*

و به خدا گمان های بدی می بردید*

۱. آیه ۱۷۷ سوره بقره.

۲. آیه ۱۸ و ۱۹ سوره سجده.

۳. بهشت را به عنوان پیش پذیرایی می آورند، قبل از پذیرایی اصلی که از آنها می شود و فقط خدا داند که پذیرایی اصلی بهشتیان چیست.

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَ زُلْزِلُوا زَلْزَالًا شَدِيدًا*
وَ إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ
مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا*
وَ إِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ
لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا
وَ يَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ
إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ
وَ مَا هِيَ بِعَوْرَةٍ
إِنَّ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا^١
وَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى:
﴿وَ لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا
هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ
وَ صَدَقَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ
وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا^٢
فَقَتَلَتْ عَمْرُهُمْ وَ هَزَمَتْ جَمْعَهُمْ
﴿وَ رَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ
لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا

آنجا بود که اهل ایمان امتحان و از شدت ترس مضطرب شدند
آن هنگام منافقان و برخی مؤمنان سست ایمان بیمار دل گفتند:
خدا و رسولش جز فریب به ما وعده ندادند*
در آن زمان گروهی از آنان گفتند: ای اهل شهر مدینه!
شما را با این همه دشمن، تاب مقاومت نیست، به مدینه برگردید!
و عده دیگری از آنان، از نبی اکرم ص اجازه خواسته، گفتند:
خانه‌های ما بی حفاظ است (و از دزد و دشمن در امان نیست)
حال آنکه خانه‌هایشان بی حفاظ نبود
آنان با این بهانه، جز فرار از جنگ قصدی نداشتند»
و خدا درباره روز احزاب، درباره مؤمنان از جمله علی فرمود:
همین که اهل ایمان دسته‌های کفر و شرک را دیدند گفتند:
"این همان است که خدا و فرستاده اش به ما وعده دادند،
و خدا و فرستاده اش راست گفتند"
و آنان را نيفزود مگر ایمان و تسلیم
پس عمرو^٣: [قهرمان آنها] را کشتی، و جمعشان را فراری دادی
و خدا آنان را که کافر بودند با خشمشان بازگرداند
در حالی که به غنیمی دست نیافتند

١. آیات ١٠ تا ١٣ سوره احزاب.

٢. آیه ٢٢ سوره احزاب.

٣. مراد همان «عمرو بن عبد ود» است که امیر مؤمنان علیه السلام چنان ضربتی برای رضای خدا به او زد و در روز احزاب که تمام کفر در مقابل تمام ایمان ایستاده بود، با این یک ضربت چنان اسلام را نجات داد و جبهه کفر را برای همیشه خوار کرد که نبی اکرم صلی الله علیه و آله در وصف این ضربت علی فرمودند: «لضربة علي يوم خندق افضل من عبادة الثقلين» (اقبال الاعمال، ج ١، ص ٤٦٧).

وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ﴿١﴾ بِكَ
﴿وَ كَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيمًا﴾

و خدا جنگ را از اهل ایمان به برکت تو ای علی کفایت کرد
و خدا نیرومند و شکست ناپذیر است.

(۴۸) وَ يَوْمُ أُحُدٍ

﴿إِذْ تُصْعِدُونَ وَ لَا تَلْوُونَ عَلَى أَحَدٍ
وَ الرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أُحْرَاكُمْ﴾^۲
وَ أَنْتَ تَدُودُهُمُ الْمُشْرِكِينَ عَنِ النَّبِيِّ
ذَاتَ الْيَمِينِ وَ ذَاتَ الشِّمَالِ
حَتَّى رَدَّهُمُ اللَّهُ تَعَالَى عَنْكُمَا خَائِفِينَ
وَ نَصَرَ بِكَ الْخَازِلِينَ

و روز اُحُد که قرآن [خطاب به خلیفه اول و ثانی] فرمود:
هنگامی که از اطراف نبی فرار و به احدی اعتنا نمی کردید
در حالی که رسول، شما را از پشت سر به دفاع دعوت می کرد
ای علی تو بودی که دشمنان را برای حفظ پیامبر دفع می کردی
و به سمت چپ و راست فراریشان می دادی
تا خدا گزندشان را در حالی که ترسان بودند، از شما دو عزیز ببرد
و مسلمانان شکست خورده را به وسیله تو یاری کرد و نجات داد

(۴۹) وَ يَوْمُ حُنَيْنٍ عَلَى مَا نَطَقَ بِهِ التَّنْزِيلُ:

﴿إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ
فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا
وَ ضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحَبَتْ
ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ*
ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾^۳
وَ الْمُؤْمِنُونَ أَنْتَ وَ مَنْ يَلِيكَ

و روز حنین، بنابر آنچه قرآن در این آیه به آن گویا شد:
زمانی که نفرت زیاد شما باعث شگفتی شما شد
ولی نفرت زیاد، شما را به هیچ وجه از خدا بی نیاز نکرد
و زمین با همه فراخیش بر شما تنگ شد
سپس روی گردانیدید و فرار کردید.
آنگاه خدا آرامش خود را بر رسولش و بر مؤمنان نازل فرمود
یا علی! مراد از «مؤمنان» در این آیه تو و پیروانت هستید

۱. آیه ۲۵ سوره احزاب.

۲. آیه ۱۵۳ سوره آل عمران.

۳. آیه ۲۵ سوره توبه.

وَ عَمَّكَ الْعَبَّاسُ يُنَادِي الْمُنْهَزِمِينَ إِلَيْهِمْ:

«يَا أَصْحَابَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ يَا أَهْلَ بَيْعَةِ الشَّجَرَةِ»

حَتَّى اسْتَجَابَ لَهُ قَوْمٌ؛

قَدْ كَفَيْتَهُمُ الْمَثُونَةَ وَ تَكَفَّلَتْ دُونَهُمُ الْمَعُونَةَ

فَعَادُوا آيِسِينَ مِنَ الْمَثُوبَةِ

رَاجِحِينَ وَعَدَّ اللَّهُ تَعَالَى بِالتَّوْبَةِ

وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ:

﴿ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ﴾^۲

وَ أَنْتَ حَائِزٌ دَرَجَةَ الصَّبْرِ، فَائِزٌ بِعَظِيمِ الْأَجْرِ

و عمویت عباس شکست خوردگان را صدا می زد:

ای اصحاب سوره بقره، ای اهل بیعت شجره [به جنگ باز گردید]

تا آنکه بالاخره جماعتی به او پاسخ دادند؛

تو رنج آنها را کفایت کردی و کمک به آنها را عهده دار شدی

پس نومید از پاداش جهاد برگشتند

و تنها امیدشان به وعده خدای تعالی در مورد توبه بود

و این است سخن خدا - که عظیم باد یاد او -:

سپس خدا بعد حنین، با لطفش به هرکس خواست بازگشت

و تو به درجه صبر نائل شدی، و با آن مزد بزرگ، پیروز شدی

و روز خبیر که خدا شکست منافقان را آشکار کرد

و دنباله کافران را برید

و تمام سپاس مخصوص خداست که پروردگار جهان هست

درحالی که آنها از پیش با خدا پیمان بسته بودند که فرار نکنند

و به یقین از پیمانی که با خدا بستند، بازخواست خواهند شد

(۵۰) وَ يَوْمَ خَيْبَرَ إِذْ أَظْهَرَ اللَّهُ خَوَرَ الْمُنَافِقِينَ

وَ قَطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ

﴿وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾^۳

﴿وَ لَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الْأَدْبَارَ

وَ كَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا﴾^۴

مولای من تویی حجت رسا

(۵۱) مَوْلَايَ! أَنْتَ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ

وَ الْمَحَجَّةُ الْوَاضِحَةُ وَ النِّعْمَةُ السَّابِغَةُ وَ الْبُرْهَانُ الْمُنِيرُ وَ راه روشن و نعمت شایان، و برهان تابناک

۱. بیعت شجره در آیه ۱۸ سوره فتح گزارش شده است. این جریان مربوط است به صلح حدیبیه در سال ششم هجری. در این آیه آمده است: ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ﴾.

۲. آیه ۲۷ سوره توبه.

۳. آیه ۴۵ سوره انعام چنین است: ﴿فَقَطَعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾.

۴. آیه ۱۵ سوره احزاب.

فَهَيِّئْ لَكَ بِمَا آتَاكَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِ

پس گوارا باد تو را، آنچه خدا از فضیلت‌ها به تو داد

وَ تَبَّأْ لِسَانِكَ ذِي الْجَهْلِ

و نابود باد دشمن نادانت

(۵۲) شَهِدْتَ مَعَ النَّبِيِّ جَمِيعَ حُرُوبِهِ وَ مَغَازِيهِ

با پیامبر در تمام جنگ‌ها و لشکرکشی‌هایش حاضر بودی

تَحْمِلُ الرَّايَةَ أَمَامَهُ، وَ تَضْرِبُ بِالسَّيْفِ قُدَّامَهُ

پیشاپیش، پرچم اسلام را بر دوش داشته و در برابرش شمشیر زدی

ثُمَّ لِحَزْمِكَ الْمَشْهُورِ، وَ بَصِيرَتِكَ فِي الْأُمُورِ

سپس به خاطر تدبیر و کاردانی مشهورت و بصیرتت در کارها

أَمَّرَكَ فِي الْمَوَاطِنِ، وَ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ أَمِيرٌ

در تمام میدان‌ها تو را امیر کرده و هیچکس بر تو امیر نبود

(۵۳) وَ كَمْ مِنْ أَمْرٍ

و چه بسیار کارهایی که:

صَدَّكَ مِنْ إِمْضَاءِ عَزْمِكَ فِيهِ التَّقَى

تقوا مانع اجرای تصمیمت در آنها شد

وَ اتَّبَعَ غَيْرُكَ فِي مِثْلِهِ الْهُوَى

اما برخی دیگر بودند که در مثل آن کارها، پیرو هوای نفس شدند

فَظَنَّ الْجَاهِلُونَ أَنَّكَ عَجَزْتَ عَمَّا إِلَيْهِ انْتَهَى

پس نادانها پنداشتند که تو از آنچه آنها به آن رسیدند عاجز بودی^۱

صَلَّ - وَ اللَّهُ - الظَّانُّ لِدَلِكِ وَ مَا اهْتَدَى

به خدا قسم آنکه درباره تو چنین پنداشت، گمراه شد و راه نیافت

وَ لَقَدْ أَوْضَحْتَ مَا أَشْكَلَ مِنْ ذَلِكَ

خصوصاً بعد آنکه واضح کردی آنچه که مشکل شده بود را

لِمَنْ تَوَهَّم وَ امْتَرَى بِقَوْلِكَ:

برای آن که توهم و تردید کرد به این گفتارت که فرمودی:

-صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ-

-درود خدا بر تو با این فرمایش نورانی ات-

«قَدْ يَرَى الْحَوْلُ الْقَلْبُ وَجَهَ الْحِيلَةَ

گاهی انسان زبردست، راه چاره را می بیند^۲

وَ دُونَهَا حَاجِزٌ مِنْ تَقْوَى اللَّهِ

ولی در برابرش پرده ای از تقوای الهی آمده

فَيَدْعُهَا رَأْيِي الْعَيْنِ

در نتیجه با بینش کامل و الهی، آن معصیت را رها می کند

۱. حال آنکه تو هم می توانستی به آن حرام برسی اما تقوای الهی مانع از این شد که به آن دست یازی؛ شبیه این مطلب در نهج البلاغه هم

هست که برخی گفته بودند که «معاویه سیاست می داند و علی نمی داند!» حضرت در پاسخ فرمودند که معاویه اهل خیانت است و من

نیستم و گرنه اگر تقوا واجب نبود آن وقت می دیدید که علی سیاس است یا معاویه! (خطبه ۲۰۰ نهج البلاغه).

۲. و می یابد که این چاره، معصیت خداست.

وَ يَنْتَهزُ فُرْصَتَهَا مَنْ لَا حَرِيحَةَ لَهُ فِي الدِّينِ «
صَدَقْتَ وَ خَسِرَ الْمُبْطِلُونَ

در حالی که فرد بی تقوا، همان چاره (معصیت) را به کار می بندد^۱
به خدا سوگند راست گفتمی، و یاوه سرایان دچار زیان شدند

(۵۴) وَ إِذْ مَا كَرَّكَ النَّاكِثَانَ

هنگامی که آن دو عهدشکن [طلحه و زبیر] قصد فریب تو کردند
و گفتند: «قصد عمره داریم»

فَقَالَا: «نُرِيدُ الْعُمْرَةَ»

به آنان فرمودی: «به جان خودتان قسم که قصد عمره ندارید

لَكِنْ تُرِيدَانِ الْعُدْرَةَ»

بلکه قصد خیانت و عهدشکنی دارید»

فَأَخَذَتِ الْبَيْعَةَ عَلَيْهِمَا وَ جَدَّدَتِ الْمِيثَاقَ

در نتیجه از آن دو نفر بیعت گرفتی و پیمان را محکم کردی

فَجَدَّأَ فِي النَّفَاقِ؛ فَلَمَّا نَبَّهْتُهُمَا عَلَى فِعْلِهِمَا

اما در نفاق کوشیدند، وقتی که بر کار غلطشان، آگاهشان کردی

أَغْفَلَا وَ عَادَا وَ مَا انْتَفَعَا

بی توجهی کردند، و به کار غلطشان باز گشتند و بهره مند نشدند

وَ كَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهِمَا ﴿حُسْرًا﴾^۲

و سرانجام کار هر دو، **خسران و تباهی** شد

(۵۵) ثُمَّ تَلَاهُمَا أَهْلُ الشَّامِ

سپس اهل شام خیانت آن دو را دنبال کردند

فَسِرَّتْ إِلَيْهِمْ بَعْدَ الْإِعْذَارِ

و تو پس از بستن راه خیانت بر آنان، به سويشان حرکت کردی

وَ هُمْ ﴿لَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ﴾^۳ وَ لَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لِيَّ أَنْهَا بِه دِينَ حَقِّ گِردن ننهاند و در قرآن تدبّر نکردند

و بی خردانی پست و گمراهانی ناجوانمرد بودند

هَمَجَّ رِعَاعٌ ضَالُّونَ

و به آنچه در حق تو بر محمد ص نازل شده بود کافر بودند

وَ بِالَّذِي أَنْزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ فِيكَ كَافِرُونَ

و یاوران مخالفین تو بودند

وَ لِأَهْلِ الْخِلَافِ عَلَيْكَ نَاصِرُونَ

درحالی که خدا به پیروی از تو امر فرموده

وَ قَدْ أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى بِاتِّبَاعِكَ

۱. و در ظاهر و در چشم مردم دنیا طلب پیروز می شود، حال آنکه چون از راه گناه به امری دست یازیده، شکست او در دو هر دو جهان
قطعی است. خطبه ۶۹ نهج البلاغه هم بیان دیگری است از همین موضوع.

۲. این فراز برگرفته است از آیه ۹ سوره طلاق: ﴿وَ كَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا حُسْرًا﴾.

۳. آیه ۲۹ سوره توبه.

وَ نَدَبَ الْمُؤْمِنِينَ إِلَىٰ نَصْرِكَ وَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَىٰ

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴾

و مؤمنان را به یاری تو فرا خوانده؛ خدای متعال فرمود:

هان ای کسانی که ایمان آورده‌اید تقوای الهی پیشه کنید

و همراه با راستگویان (امامان معصوم) باشید

(۵۶) مَوْلَايَ! بِكَ ظَهَرَ الْحَقُّ، وَ قَدْ نَبَذَهُ الْخَلْقُ

وَ أَوْضَحْتَ السُّنَنَ بَعْدَ الدَّرُوسِ وَ الطَّمْسِ

فَلَكَ سَابِقَةُ الْجِهَادِ عَلَىٰ تَصْدِيقِ التَّنْزِيلِ

وَ لَكَ فَضِيلَةُ الْجِهَادِ عَلَىٰ تَحْقِيقِ التَّوِيلِ

وَ عَدُوُّكَ عَدُوُّ اللَّهِ، جَا حِدٌ لِرَسُولِ اللَّهِ

يَدْعُو بَاطِلًا وَ يَحْكُمُ جَائِرًا

وَ يَتَأَمَّرُ غَاصِبًا وَ يَدْعُو حِزْبَهُ إِلَى النَّارِ

مولای من حق با تو نمایان شد، در حالی که آن را فرو گذاشتند

و تو بودی که سنت نبی را پس از کهنگی و نابودی زنده کردی^۲

پس مخصوص توست پیشتازی در جهاد بر پایه تصدیق قرآن^۳

و مخصوص توست فضیلت جهاد بر پایه تحقق تأویل قرآن^۴

و دشمن تو که دشمن خدا و انکارکننده رسول خدا است

به باطل دعوت می کند و به ستم حکومت می کند

و غاصبانه فرمان می دهد و دار و دسته اش را به دوزخ می خواند

۱. آیه ۱۱۹ سوره توبه.

۲. لذاست که «اهل سنت حقیقی» همان شیعیان راستین امیر مؤمنان علی علیه السلام هستند و کسانی که نام خود را اهل سنت می گذارند ولی رسماً به بدعت‌هایی که خلفای ناحق رسول گذاشتند مؤمن شده اند نمی توانند ادعا کنند که «اهل سنت نبی» هستند. بالاخص علمایشان که می دانند که بدعت «نماز کامل» را یکی از خلفا بعد از نبی اکرم گذاشت و رسماً اعلام کرد که در عهد رسول خدا نماز مسافر شکسته بود ولی من تأم می خوانم! و نیز خلیفه ای دیگر که گفت: دو متعه در عهد رسول خدا بود (متعه حج و نساء) که من آن دو را حرام می کنم و عامل به آن را مجازات سنگسار می نمایم! و نظائر این بدعت‌ها زیاد است.

۳. ظاهراً مرادشان این آیات قرآن است که تصدیق می کند که امیر مؤمنان علی علیه السلام پیشتاز در جهاد در راه خدا بوده اند: آیه ۱۰ سوره حدید و آیات ۱۹ تا ۲۲ سوره توبه (که قبلاً در فرازهای همین زیارتنامه آمد). ظاهراً از آنجا که پیشتازی علی علیه السلام در جهاد در راه خدا، آنقدر در میان مسلمانان شهرت داشته که در این فراز از زیارتنامه، امام هادی علیه السلام هیچ اشاره ای به آیات مرتبط با آن نمی کنند و فقط به این بیان اکتفا می نمایند که: بنا بر تصدیق قرآن تو ای علی جان، پیشتاز در جهاد بوده ای.

۴. یعنی «تأویل و تحقق خارجی آیات قرآن» هم این امر را بر همه ثابت کرد که فضیلت جهاد مخصوص توست. یعنی تاریخ قطعی و وقایعی که متواتراً از امیر مؤمنان علی علیه السلام نقل شده به خوبی می رساند که آن آیات قرآن که در فضیلت و پیشتازی علی علیه السلام در جهاد نازل شده، حقیقتی است راست و پایدار.

۵. این فراز برگرفته از آیه ۶ سوره فاطر است: ﴿ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴾

(۵۷) وَ «عَمَّارٌ» يُجَاهِدُ

وَ يُنَادِي بَيْنَ الصَّفِينِ: «الرَّوَّاحَ الرَّوَّاحَ إِلَى الْجَنَّةِ»

وَ لَمَّا اسْتَسْقَى فَسُقِيَ اللَّبَنَ

كَبْرًا وَ قَالَ: «قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ:

آخِرُ شَرَابِكَ مِنَ الدُّنْيَا صِيَّاحٌ مِنْ لَبَنٍ

وَ تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَةُ»

فَاعْتَرَضَهُ أَبُو الْعَادِيَةِ الْفَزَارِيُّ فَقَتَلَهُ

(۵۸) فَعَلَى أَبِي الْعَادِيَةِ لَعْنَةُ اللَّهِ

وَ لَعْنَةُ مَلَائِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ أَجْمَعِينَ

وَ عَلَى مَنْ سَلَ سَيْفُهُ عَلَيْكَ

وَ سَلَّتْ سَيْفَكَ عَلَيْهِ - يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ -

مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَ الْمُنَافِقِينَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ

وَ عَلَى مَنْ رَضِيَ بِمَا سَاءَكَ وَ لَمْ يَكْرَهُ

وَ أَغْمَضَ عَيْنَهُ وَ لَمْ يُنْكِرْ

أَوْ أَعَانَ عَلَيْكَ بِيَدٍ أَوْ لِسَانٍ

أَوْ قَعَدَ عَن نَصْرِكَ، أَوْ خَذَلَ عَنِ الْجِهَادِ مَعَكَ

أَوْ غَمَطَ فَضْلَكَ، وَ جَحَدَ حَقَّكَ

أَوْ عَدَلَ بِكَ مَنْ جَعَلَكَ اللَّهُ أَوْلَى بِهِ مِنْ نَفْسِهِ

و [یکی دیگر از علائم حقانیت تو اینک: «عمار» جهاد می کرد

و در معرکه صفین ندا می داد: «کوچ کنید، کوچ به سوی بهشت»

و وقتی که آب طلبد، و دید که به جای آب برایش «شیر» آوردند

تکبیر گفت و بیان کرد که «سول خدا به من فرمود:

آخرین نوشیدنی ات از دنیا، شیری رقیق است

و تو را گروه متجاوز به قتل می‌رساند»

پس «أبو العادیه فزاری» راه را بر عمار بست و او را کشت^۱

بر ابو العادیه لعنت خدا باد

و بر او لعنت فرشتگان خدا و همه پیامبران باد

و لعنت بر کسی که شمشیر به روی تو کشید

و تو به روی او شمشیر کشیدی - ای امیر مؤمنان -

از مشرکان و منافقان تا روز برپایی جزا

و بر رضایتمند به آنچه غمگینت کرد و غمت را ناخوش نداشت

و بر غم تو چشم پوشید و عامل اندوهت را زشت نشمرد

یا به ضرر تو، با دست و زبان کمک کرد

یا از یاریت دست کشید یا از جهاد نمودن در رکابت کناره گرفت

یا فضل تو را کوچک شمرد، و حقّت را انکار کرد

یا با تو برابر کرد آنکه را خدا تو را سزاوارتر به او از او قرار داد

۱. بعد از قتل عمار در این جنگ بود که عده ای متوجه حقانیت امیر مؤمنان علی علیه السلام و باطل بودن معاویه شدند چون همه می

دانستند که رسول خدا ص وعده داده اند که عمار را گروهی باغی بر امام حق خواهند کشت.

(۵۹) وَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ رَحْمَتُهُ وَ بَرَكَاتُهُ

و درودهای خدا و رحمتش و برکات او بر تو باد

وَ سَلَامُهُ وَ نَحْيَاتُهُ

و سلام او و تحیّاتش نیز بر تو باد

وَ عَلَى الْأَئِمَّةِ مِنْ آلِكَ الطَّاهِرِينَ

و همچنین بر همه امامان از خاندان پاک تو باد

﴿إِنَّهُ حَمِيدٌ مُجِيدٌ﴾ (هود، ۷۳)

چراکه خدا ستوده و بزرگوار است

(۶۰) وَ الْأَمْرُ الْأَعْجَبُ وَ الْخَطْبُ الْأَفْطَعُ

کار شگفت‌تر و حادثه زشت‌تر و جانسوزتر

بَعْدَ جَحْدِكَ حَقَّقَ

که پس از انکار حق تو رخ داد عبارت بود از:

غَضِبَ الصِّدِّيقَةَ الطَّاهِرَةَ الزَّهْرَاءِ سَيِّدَةِ النِّسَاءِ فَدَكَّا

غضب فدک از صدیقه طاهره زهرا سرور زنان جهان‌ها و اینکه

وَ رَدُّ شَهَادَتِكَ وَ شَهَادَةِ السَّيِّدِينَ سَأَلْتِكَ

گواهی تو و دو سرور از تبارت (امامین حسنین) را نپذیرفتند!

وَ عِزَّةَ أَخِيكَ الْمُصْطَفَى - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكُمْ -

آنهم گواهی عترت مصطفی ص را! - درود خدا بر شما باد -

وَ قَدْ أَعْلَى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى الْأُمَّةِ دَرَجَتَكُمْ

و حال آن‌که خدا درجه شما را بر امت برتر گرداند

وَ رَفَعَ مَنْزِلَتَكُمْ

و منزلت شما را رفیع قرار داد

وَ أَبَانَ فَضْلَكُمْ وَ شَرَفَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ

و فضیلت و شرفتان را بر جهان‌ها آشکار ساخت

فَأَذْهَبَ عَنْكُمْ الرَّجْسَ وَ طَهَّرَكُمْ ﴿تَطْهِيراً﴾^۱

و تمام پلیدی‌ها را از شما دور ساخت و حَقًّا شما را پاک قرار داد

(۶۱) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعاً

خدای متعال فرمود: انسان بسیار حریص آفریده شده

إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعاً

چون گزندى به او در رسد بی‌صبرى کند

وَ إِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعاً إِلَّا الْمُصَلِّينَ﴾^۲

و چون خیرى به او در رسد دریغ ورزد، جز نمازگزاران حقیقى

فَاسْتَنْىَ اللَّهُ تَعَالَى نَبِيَّهُ الْمُصْطَفَى

پس خدای متعال، پیامبر برگزیده‌اش را استثنا کرد

۱. این فراز برگرفته است از آیه تطهیر یعنی آیه ۳۳ سوره احزاب.

۲. آیه ۱۹ تا ۲۲ سوره معارج.

وَ أَنْتَ - يَا سَيِّدَ الْأَوْصِيَاءِ - مِنْ جَمِيعِ الْخَلْقِ^۱
فَمَا أَعَمَّهُ مَنْ ظَلَمَكَ عَنِ الْحَقِّ!

و نیز تو را از همه خلق استثنا کرد - ای سرور جانیشان -
پس آنان که به تو ستم کردند، چقدر از دیدن حق کور بودند

(۶۲) ثُمَّ أَفْرَضُوكَ سَهْمَ ذَوِي الْقُرْبَى مَكْرًا

وَ أَحَادُوهُ عَنِ أَهْلِهِ جَوْرًا

فَلَمَّا آلَ الْأَمْرُ إِلَيْكَ

أَجْرِيْتَهُمْ عَلَى مَا أَجْرِيَا عَلَيْهِ

رَغْبَةً عَنْهُمَا

بِمَا عِنْدَ اللَّهِ لَكَ

فَأَشْبَهْتَ مِحْنَتَكَ بِهِمَا

سپس سهم خویشان پیامبر را از باب فریب برای تو مقرر داشتند^۲
در حالی که به جور و ستم از اهلش (صاحبان فدک) دور کردند
پس چون حکومت به تو برگشت
با خویشان پیامبر، همان کردی که آن دو نفر کردند
با آنکه از آن دو رویگردان بودی ولی چنین کردی
فقط به خاطر پاداشی که نزد خدا برایت در اثر این صبر، مقرر بود
پس گرفتار شدن تو به آن دو نفر [خلیفه اول و ثانی] شبیه شد به

مِحْنَ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ عِنْدَ الْوَحْدَةِ وَ عَدَمِ الْأَنْصَارِ گِرفَتاری پیامبران (درود خدا بر ایشان) در وقت تنهایی و بی‌یاوری

(۶۳) وَ أَشْبَهْتَ فِي الْبَيَاتِ عَلَى الْفِرَاشِ الدَّبِيحَ

- عَلَيْهِ السَّلَامُ - إِذْ أَجَبْتَ كَمَا أَجَابَ

وَ أَطَعْتَ كَمَا أَطَاعَ إِسْمَاعِيلُ صَابِرًا مُحْتَسِبًا

إِذْ قَالَ لَهُ:

و در آرمیدن در بستر پیامبر شبیه شدی به اسماعیل ذبیح
- درود خدا بر او - چه آن که تو نیز مانند او قبول کردی
و مانند اسماعیل که شکبیا و پاداش جو اطاعت کرد، اطاعت کردی
وقتی که ابراهیم به او گفت:

۱. حاصل این فراز آن است که نمازگزار حقیقی جز دو تن نبوده اند، یکی نبی اکرم صلی الله علیه و آله و یکی امیر المؤمنین علی علیه السلام؛ و معنا ندارد که شهادت نمازگزار حقیقی که عادل ترین مردمان است را نپذیرند.
۲. یعنی خلیفه اول و ثانی «فدک» را با آن عظمت غضب کردند و در مقابل احتجاج حضرت زهرا سلام الله علیها سخنی برای گفتن نداشتند و به ناحق از ایشان طلب «شاهد» کردند! با آنکه «فدک» مال ایشان بود و از مالک و کسی که «ید» دارد شاهد نمی خواهند؛ و بعد که حضرت زهرا شاهد خود را عادل ترین افراد روزگار یعنی امیر مؤمنان و امام حسن و امام حسین قرار داد، شهادت ایشان را نپذیرفتند! آن وقت بعد از این غضب عظیم، از این باغ بزرگ تنها سهمی ناچیز به عنوان خویشان رسول خدا ص مقرر کردند!

پسرم! چندبار است که وحی را به صورت خواب می بینم که
 تو را ذبح می کنم؛ پس بنگر که نظر تو چیست؟
 گفتم: «پدر به آنچه دستور داده شده ای اقدام کن
 که اگر خدا بخواهد مرا از بردباران خواهی یافت
 و تو نیز زمانی که نبی اکرم ص تو را در بسترش خوابانید
 و تو را فرمان داد که در بسترش بخوابی
 تا او را با جان خود از دشمنش حفظ کنی
 فرمانبردارانه به پذیرش دعوتش شتافتی
 و خود را برای کشته شدن (در راه خدا و رسول) آماده کردی
 در نتیجه خدا از فرمان برداری تو، قدردانی کرد
 و از عمل زیباییت به گفتارش پرده برداشت، آنجا که فرمود:
 و از مردم کسی است که

جانش را برای به دست آوردن خوشنودی خدا

آزمون بزرگ دیگر برای تو در جنگ صِفِّین بود
 درحالی که قرآن‌ها از روی حيله و فریب به نيزه‌ها بالا رفته بود
 پس تردید پیدا شد، و حق به یک سو افتاد، و از گمان پیروی شد
 این ابتلا، شبیه هارون بود، وقتی موسی او را بر قوم خود، امیر کرد
 آنها از دورش پراکنده شدند و هارون بر آنان ندا داده و می گفت:

﴿يَا بُيِّ اِنِّي اَرى فِي الْمَنَامِ
 اَنِّي اَذْبَحُكَ فَاَنْظُرْ مَا ذَا تَرى؟﴾

قَالَ يَا اَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ
 سَتَجِدُنِي اِنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿١﴾

وَ كَذٰلِكَ اَنْتَ لَمَّا اَبَاتَكَ النَّبِيُّ
 وَ اَمَرَكَ اَنْ تَضْجَعَ فِي مَرْقَدِهِ

وَ اَقِيًّا لَهُ بِنَفْسِكَ

اَسْرَعْتَ اِلَى اجَابَتِهِ مُطِيعًا

وَ لِنَفْسِكَ عَلَي الْقَتْلِ مُوْطِنًا

فَشَكَرَ اللّٰهُ تَعَالَى طَاعَتَكَ

وَ اَبَانَ عَن جَمِيْلِ فِعْلِكَ بِقَوْلِهِ جَلَّ ذِكْرُهُ:

﴿وَمِنَ النَّاسِ

مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ﴾^۲

می فروشد

(۶۴) ثُمَّ مَحْنَتُكَ يَوْمَ صِفِّينَ

وَ قَدْ رُفِعَتِ الْمَصَاحِفُ حِيَلًا وَ مَكْرًا

فَاعْرَضَ الشُّكُّ وَ عَزِفَ الْحَقُّ وَ اتَّبَعَ الظَّنُّ

اَشْبَهَتْ مِحْنَةَ هَارُونَ اِذْ اَمَرَهُ مُوسَى عَلَي قَوْمِهِ

فَتَفَرَّقُوا عَنْهُ، وَ هَارُونَ يُنَادِي بِهِمْ وَ يَقُولُ:

۱. آیه ۱۰۲ سوره صافات.

۲. آیه ۲۰۷ سوره بقره معروف به آیه «ليلة المبيت».

﴿يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ

فَاتَّبِعُونِي وَاطِيعُوا أَمْرِي*

قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ

حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ﴾^۱

وَكَذَلِكَ أَنْتَ لَمَّا رُفِعَتِ الْمَصَاحِفُ قُلْتَ:

«يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهَا فَخُذْ عِمَّتُمْ»

فَعَصَوْكَ وَخَالَفُوا عَلَيْكَ

وَاسْتَدْعَوْا نَصَبَ الْحَكَمِينَ فَأَبَيْتَ عَلَيْهِمْ

وَ تَبَرَّاتَ إِلَى اللَّهِ مِنْ فِعْلِهِمْ، وَفَوَّضْتَهُ إِلَيْهِمْ

فَلَمَّا أَسْفَرَ الْحَقُّ وَ سَفِهَ الْمُنْكَرُ

وَ اعْتَرَفُوا بِالزَّلَلِ وَ الْجَوْرِ عَنِ الْقَصْدِ

وَ اخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِهِ

وَ أَلْزَمُوكَ عَلَى سَفَهِ التَّحْكِيمِ

الَّذِي أَبَيْتَهُ وَ أَحْبَبْتَهُ، وَ حَظَرْتَهُ

وَ أَبَاحُوا ذَنْبَهُمُ الَّذِي افْتَرَفُوهُ

وَ أَنْتَ عَلَى نَهْجِ بَصِيرَةٍ وَ هُدًى

وَ هُمْ عَلَى سُنَنِ ضَلَالَةٍ وَ عَمَى

(۶۵) فَمَا زَالُوا عَلَى النِّفَاقِ مُصْرِبِينَ

وَ فِي الْعَمَى مُتَرَدِّدِينَ

ای قوم! با گوساله امتحان شده‌اید و پروردگارتان رحمان است

و از من (که فرستاده رحمانم) پیروی کرده و دستورم را اطاعت کنید

گفتند پیوسته بر پرستش گوساله خواهیم بود

تا اینکه موسی به سوی ما بازگردد!

تو نیز ای امیر مومنان، همین که قرآن‌ها بالای نیزه رفت، فرمودی:

«ای قوم من! شما به آن آزمایش شدید و گرفتار نیرنگ گشته‌اید»

اما از خواسته تو سرپیچی کردند، و با تو به مخالفت برخاستند

و گماشتن دو داور (حکم) را از تو تقاضا کردند اما نپذیرفتی

و از عملشان به خدا بیزاری جستی، و آن را به خودشان واگذاشتی

پس زمانی که حق آشکار، و خطای کار نادرستشان روشن شد

و به لغزش و انحراف از راه حق اعتراف کردند

پس از آن دچار اختلاف شدند

تو را مجبور به پذیرفتن حکمی سفیهانه کردند که

از آن سرباز زدی و آنان می‌خواستند و تو از آن باز داشتی

و روا دانستند گناهی را: [تجری بر ولی خدا] که مرتکب شدند

حال آنکه تو بر راه بینایی و هدایت بودی

و ایشان بر روش‌های گمراهی و کوری

[این جماعت خوارج و نهروانی] همچنان بر نفاق اصرار داشتند

و در گمراهی سرگردان بودند

۱. آیه ۹۰ و ۹۱ سوره طه.

حَتَّىٰ أَذَاقَهُمُ اللَّهُ ﴿وَبَالَ أَمْرِهِمْ﴾^۱

فَأَمَاتَ بِسَيْفِكَ مَنْ عَانَكَ فَشَقِيَّ وَ هَوَىٰ
وَ أَحْيَا بِحُجَّتِكَ مَنْ سَعِدَ فَهَدِيَّ

تا خدا وبال و مجازات کار ناپسندشان را به آنان چشاند

در نتیجه آنکه با تو دشمنی کرد با شمشیرت مُرد و بدبخت شد
و با حجت تو زنده کرد آنکه را سعادت یافت و راهنمایی شد

(۶۶) صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْكَ غَادِيَةً وَ رَائِحَةً

وَ عَاكِفَةً وَ رَاهِبَةً

فَمَا يُحِيطُ الْمَادِحُ وَصْفَكَ

وَ لَا يُحِيطُ الطَّاعِنُ فَضْلَكَ

درودهای خدا بر تو باد بامدادان و شامگاهان

و نیز درودهایش بر تو در حَضْر (اقامت) و در سَفَر

مدح کنندگان بر وصف و مدح تو احاطه نیابد

و عیب جویان، برتریات را نمی توانند نابود کنند

(۶۷) أَنْتَ أَحْسَنُ الْخَلْقِ عِبَادَةً

وَ أَخْلَصُهُمْ زَهَادَةً

وَ أَذْبَهُمْ عَنِ الدِّينِ

أَقَمْتَ حُدُودَ اللَّهِ بِجُهِدِكَ

وَ فَلَلْتَ عَسَاكِرَ الْمَارِقِينَ بِسَيْفِكَ

تُحْمِدُ لَهَبَ الْحُرُوبِ بِنَانِكَ

وَ تَهْتِكُ سُتُورَ الشُّبُهَةِ بِبَيَانِكَ

وَ تَكْشِفُ لُبْسَ الْبَاطِلِ عَنِ صَرِيحِ الْحَقِّ

لَا تَأْخُذُكَ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَأَنِّمُ^۲

تو در عبادت و بندگی خدا، بهترین خلائق هستی

و در پارسایی خالص ترین آنانی

و در دفاع از دین، سرسخت ترین ایشان هستی

با کوشش خود، حدود خدا را برپا داشتی

و با شمشیرت اردوهای خوارج [و نهروانیان] را فراری دادی

با سرانگشت تدبیرت، شعله جنگ‌ها را خاموش ساختی

و با بیان رسایت، پرده‌های شُبُهات را دریدی

و آمیختگی باطل را از حق روشن و صریح برطرف کردی

در مسیر حرکت در راه خدا ملامت سرزنش‌گران در تو اثر نکرد

۱. آیه ۱۵ سوره حشر و آیه ۵ سوره تغابن.

۲. برگرفته است از آیه ۵۴ سوره مائده که قبلاً متن آن در همین زیارتنامه گذشت.

(۶۸) وَ فِي مَدْحِ اللَّهِ تَعَالَى لَكَ

غِنَى عَنِ مَدْحِ الْمَادِحِينَ وَ تَفْرِيطِ الْوَاصِفِينَ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى:

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا

مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ

فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ

وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾^۱

و در مدح و ستایشی که خدای تعالی از تو کرد

بی نیازی است از مدح مداحان و ستایش ستایشگران

آنجا که خدای متعال فرمود:

از مؤمنان، مردانی با عظمت هستند که صادقانه وفا کردند

به آنچه با خدا بر سر آن پیمان بسته بودند

برخی بر سر پیمان خود شهید شدند

و عده دیگری از آنان که هنوز شهید نشده‌اند منتظر شهادتند

و این گروه اخیر، به هیچ روی تغییر نکردند و بر همان عهدند

(۶۹) وَ لَمَّا رَأَيْتَ أَنْ قَتَلْتَ

النَّكِيثِينَ وَ الْقَاسِطِينَ وَ الْمَارِقِينَ

وَ صَدَقَكَ رَسُولُ اللَّهِ وَعْدَهُ

وَ أَوْفَيْتَ بِعَهْدِهِ قُلْتَ:

و زمانی که دیدی که موفق شده‌ای به قتل برسانی

پیمان‌شکنان^۲ و ستمکاران^۳ و بیرون‌رفتگان از دین^۴ را

و رسول خدا وعده‌اش را (مبنی بر شکست دشمنان) محقق کرد

و تو نیز به عهدش^۵ وفا کردی، گفتی:

۱. آیه ۲۳ سوره احزاب.

۲. ناکثین یعنی اصحاب جنگ جمل که بعد از آنکه با امیر مؤمنان در سال ۳۵ هجری به عنوان خلیفه رسول الله بیعت کردند، پیمان شکستند و جنگ جمل را راه انداختند که البته شکست سختی از امیر مؤمنان خوردند. آنکه بر جمل سوار شد و این فتنه را به پا کرد، عایشه (از همسران رسول خدا) بود.

۳. قاسطین یعنی اصحاب معاویه که جنگ «صفین» را به راه انداختند و در نهایت با خدعه عمرو عاص، قرآن به سر نیزه کردند و فتنه حکمیت را به راه انداختند و از شکست قطعی رهیذند.

۴. مارقین یعنی خوارج و نهروانیان که بعد از ماجرای حکمیت در صفین که خود به راه انداخته بودند، امیر مؤمنان را -العیاذ بالله- کافر شمردند و امیر مؤمنان هم در جنگ نهروان، چشم فتنه آنها را در آورد و جز نه نفر از آنها را زنده نگذاشت که یکی از آنها «اشقی آخرین» ابن ملجم مرادی بود که عاقبت امیر مؤمنان را به شهادت رساند.

۵. ظاهراً این عهد همانا مراعات مصالح عالیه اسلام و مسلمین در همه حال و نیز ایستادگی در مقابل دشمنان و آمادگی برای شهادت در همه حال بوده است، که امیر مؤمنان همواره بر آن عهد استوار بود و حتی به خلفای سه گانه ای که به ناحق قبل از ایشان حکومت کردند به بهترین وجه مشاوره و پشتیبانی داد تا مبادا اصل اسلام آسیب ببیند.

«أَمَا آتَى أَنْ تُخْضَبَ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ

أَمْ مَتَى يُبْعَثُ أَشْقَاهَا»؟

وَإِثْقَالَ بَأْتِكَ عَلَى بَيْنَةِ مِنْ رَبِّكَ

وَ بَصِيرَةٍ مِنْ أَمْرِكَ

قَادِمٌ عَلَى اللَّهِ

مُسْتَبْشِرٌ بِبَيْعِكَ الَّذِي بَايَعْتَهُ بِهِ

﴿وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾^۲

(۷۰) اللَّهُمَّ الْعَنْ قَتْلَةَ أَنْبِيَائِكَ

وَ أَوْصِيَاءِ أَنْبِيَائِكَ بِجَمِيعِ لَعْنَاتِكَ

وَ أَصْلِهِمْ حَرَّ نَارِكَ

(۷۱) وَ الْعَنْ مَنْ غَضِبَ وَلَيْكَ حَقُّهُ وَ أَنْكَرَ عَهْدَهُ

وَ جَحَدَهُ بَعْدَ الْيَقِينِ وَ الْإِفْرَارِ بِالْوَلَايَةِ لَهُ

يَوْمَ أَكْمَلْتَ لَهُ الدِّينَ

(۷۲) اللَّهُمَّ الْعَنْ قَتْلَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ

وَ مَنْ ظَلَمَهُ وَ أَشْيَاعَهُمْ وَ أَنْصَارَهُمْ

«آیا وقتش نرسیده که این محاسن به خون سر رنگین شود؟

بلکه آیا چه وقت بدبخت‌ترین مردم^۱ به این کار قیام می‌کند؟

و همواره اطمینان داشتی که بر پایه برهانی از پروردگارت هستی

و می‌دانستی که بر بصیرتی از کار خود هستی

تو وارد شونده‌ای به بارگاه خدا

و شادمان هستی به معامله‌ای که انجام داده‌ای

و این همان رستگاری بزرگ است

خدایا قاتلانِ انبیای خود را لعن کن به تمام لعنت‌هایت

و قاتلانِ جانشینانِ انبیایت را نیز چنین کن

و آنان را در حرارتِ آتش خود جای ده

و لعن کن آنکه را که حقّ ولّیت را غضب و پیمان‌ش را انکار نمود

و علیّ را پس از یقین و اقرار به ولایتش انکار کرد

در روزی که دین را کامل کردی از برای او

خدایا قاتلانِ امیر مؤمنان را لعنت کن

و نیز لعن کن کسانی که به او ستم کردند و پیروان و یاران آنان را

۱. در حدیث است که رسول خدا ص به امیر مؤمنان ع فرمودند: اشقی الاولین (بدبخت‌ترین در امت‌های قبل) همان بود که شتر حضرت صالح ع را کشت و «اشقی الآخِرین» همان است که فرق سر تو را به خون سرت خضاب و رنگین کند یعنی ابن ملجم مرادی علیه آلاف اللعن (مناقب ابن شهر آشوب، ۳، ۳۰۹).

۲. آیه ۱۱۱ سوره توبه.

(۷۳) اللَّهُمَّ الْعَنْ ظَالِمِي الْحُسَيْنِ وَ قَاتِلِيهِ

وَ الْمُتَابِعِينَ عَدُوَّهُ وَ نَاصِرِيهِ

وَ الرَّاضِينَ بِقَتْلِهِ وَ خَادِلِيهِ لَعْنَا وَبِيَلًا

خدایا ستمگران بر حسین و قاتلانِش را لعنتِ شدید کن

و پیروی کنندگان از دشمنش و یاوران دشمنش را لعن شدید کن

و راضیان به قتلش را و ترک کنندگانِ یاریش را لعنِ شدید کن

(۷۴) اللَّهُمَّ الْعَنْ أَوْلَ ظَالِمٍ ظَلَمَ آلَ مُحَمَّدٍ

وَ مَانِعِيهِمْ حُقُوقَهُمْ

خدایا نخستین ستمکاری که به خاندانِ محمدِ ستم کرد لعنت کن

و لعن کن آنان را که آل محمد را از حقوقشان بازداشت

(۷۵) اللَّهُمَّ خُصَّ أَوْلَ ظَالِمٍ وَ غَاصِبٍ لِآلِ مُحَمَّدٍ بِاللَّعْنِ الْهَذَا! أَوْلَ سَتْمِغْرٍ وَ غَاصِبِ حَقِّ آلِ مُحَمَّدٍ رَا بَه لَعْنَتِ مَخْصُوصِ كُن

و هر پیروی گر از بدعت های اولین ظالم را لعن کن تا روز قیامت

وَ كُلِّ مُسْتَتِي بِمَا سَنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

(۷۶) اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى عَلِيٍّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ خدایا درود فرست بر محمد خاتم پیامبران

و بر علی سرور جانشینانِ انبیا، و خاندانِ پاکش درود فرست

و ما را از متمسکین به آنان قرار ده

وَ عَلَى عَلِيٍّ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ، وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ

وَ اجْعَلْنَا بِهِمْ مُتَمَسِّكِينَ

و ما را از کامیابان به ولایتشان، و از اهل امنیت قرار ده،

وَ بَوْلَايَتِهِمْ مِنَ الْفَائِزِينَ الْأَمِينِينَ

همانان که نه بیمی بر آنان است و نه اندوهگین می شوند.

الَّذِينَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۱﴾